

Klimakamp, skolestrejke og generationsretfærdighed

Unge og aktivisme

I den seneste bølge af klimaaktivisme, som startede i 2018, er børn og unge trådt frem som klimakrisens politiske subjekter og spørgsmålet om generationsretfærdighed er blevet centralt. Dette har særligt vist sig i netværket Fridays for Futures "skolestrejker for klimaet". I denne artikel undersøger jeg, hvilke logikker der gør sig gældende i klimastrejkerne, og hvordan disse logikker udfordrer kapitalismens produktions- og reproduktionsformer. Ved at anvende et marxistisk-feministisk teoretisk perspektiv argumenterer jeg for, at skolestrejkerne skal ses som en forstyrrelse af samfundets sociale reproduktion. Historisk set er det, der har gjort strejker til et vigtigt

værktøj, at det standser produktionen. Dette er ikke tilfældet for skolestrejkerne. I stedet er det en måde for unge klimaaktivister at demonstrere det absurde i at gennem skolegangen deltage i reproduktionen af et samfund, hvis organisering er det, der driver de klimaforandringer, som er godt i gang med at ødelægge deres fremtid. Efter coronapandemien er antallet klimastrejker markant mindsket. Jeg foreslår, at hvis strejkerne skal genaktualiseres, kræver det en højere grad af koalitionsbygning mellem skoleelever, studerende og arbejdere, der kan bygge bro mellem generationer og politiske subjekter.

Andreas Malm og Wim Carton (2024) sammenligner det at skrive klimakrisens historie med at følge langdistanceprojektiler, der skydes op i himlen. Når CO₂ udledes, ses konsekvenserne først mange år senere og ofte i en helt anden geografisk kontekst, end hvor udledningen skete. Dette betyder, at de, som skal leve længst med klimakrisens effekter, ikke er de samme som dem, der er skyld i den. Denne kendsgerning har formet de seneste års klimapolitik dels i form af begreb som klimaretfærdighed og særligt som et spørgsmål om generationsretfærdighed. Når der i medierne eller blandt politikere tales om nødvendigheden af at bekæmpe klimaforandringerne eller klimasikre vores samfund, er det ofte med argumentet om at sikre en levedygtig fremtid for vores børn (Out of the Woods, 2025). Desuden er den nyeste bølge af klimaaktivisme i høj grad blevet båret frem af børn og unge. Med andre ord fremtræder barnet i stigende grad som klimakrisens politiske subjekt (Schack, 2024). Børn og unge har dog begrænset adgang til politisk magt. De kan først deltage i det repræsentative demokrati, når de fylder 18 år. De har begrænsede økonomiske ressourcer og begrænsede muligheder for at blive hørt. Unges politiske aktivisme affærdiges ofte som et umodent behov for at gøre oprør eller reduceres til et led i en politisk opdragelsesproces (Pickard og Bessant, 2018).

I denne artikel diskuterer jeg skolestrejken som et middel for børn og unges aktivisme. Diskussionen er baseret på etnografisk feltarbejde med unge klimaaktivister i Sverige mellem 2021 og 2024. Argumentet, som præsenteres

LOTTE SCHACK

Ph.d. i sociologi,
Institut for Sociologi og
Arbejdsvidenskab,
Göteborgs Universitet,
lotte.schack@gu.se

her, er dog først og fremmest teoretisk. Skolestrejken har vist sig som et effektivt værktøj, der har lykkedes at skabe opmærksomhed omkring klimaspørgsmålet gennem at samle millioner af unge over hele kloden (de Moor o.a, 2020). Dog er der blevet sat spørgsmålstegn ved skolestrejkernes effektivitet som strejker, da de ikke standser produktionen og derved ikke truer økonomien på samme måde som arbejderes strejker (König, 2022).

➤➤ **Jeg argumenterer for, at klimaaktivisterne ved at strejke fra skole forstyrrer den sociale reproduktion ved at nægte at tage del i den proces, der skal forberede dem på at blive en del af en samfundsøkonomi, som er godt i gang med at gøre kloden ubeboelig**

Jeg argumenterer for, at man i stedet skal forstå skolestrejkerne som forstyrrende for kapitalismens sociale reproduktion. For at opretholde kapitalismens produktion er det nødvendigt, at der konstant produceres nye arbejdere, som kan tage del i den. Det vil sige, at børn skal fødes, opdrages og uddannes for som voksne at blive nyttige samfundsborgere og bidrage til den fortsatte produktion af varer og tjenester. I den proces spiller skolens og uddannelsessystemets socialiserende logikker en vigtig rolle. Jeg argumenterer for, at klimaaktivisterne ved at strejke fra skole forstyrrer den sociale reproduktion ved at nægte at tage del i den proces, der skal forberede dem på at blive en del af en samfundsøkonomi, som er godt i gang med at gøre kloden ubeboelig. For at gøre det forstår jeg skolestrejkerne som et *perspektiv* og en *provokation* (Weeks, 2011), hvilket adskiller sig fra strejker i produktionen.

Artiklen begynder med en redegørelse for argumentets udgangspunkter i marxistisk-feministiske teorier om social reproduktion og det etnografiske feltarbejde, der ligger til grund for artiklen. Derefter viser jeg, hvordan børn og unge i de seneste år i stadig højere grad er trådt frem som klimakampens politiske subjekt og argumenterer for, at skolestrejkerne har spillet en vigtig rolle i denne proces. I de følgende afsnit argumenterer jeg med udgangspunkt i interviews med unge klimaaktivister for, at dette skyldes strejkernes symbolske kraft som en forstyrrelse af samfundets sociale reproduktion. Jeg diskuterer også skolestrejkenes begrænsninger, og reflekterer til slut over, hvilke mulige former strejkerne kan tage fremadrettet.

Social reproduktion, barndom og politisk subjektivitet

For at belyse skolestrejkernes rolle for kapitalismens reproduktion trækker jeg i denne artikel på marxistisk-feministisk teori, særligt 'teorier om social reproduktion', der oprindeligt opstod i 1970'erne med henblik på at forstå forbindelsen mellem kvindeundertrykkelse og kapitalisme. I stedet for at se kvindeundertrykkelse og kapitalisme som forskellige former for undertrykkelse, argumenteres der for, at de var en del af det samme system (Dalla Costa og James, 1975). I denne tradition har Nancy Fraser (2022) argumenteret for,

at kapitalismen ikke udelukkende betragtes som et økonomisk system i en snæver forstand, men som et altomfattende socialt system inddelt i forskellige sfærer. Hvor man i klassisk marxistisk teori primært har forstået kapitalismen som markedet og produktionssfæren, argumenterer Fraser i stedet for, at produktionen understøttes af en række nødvendige baggrundsforhold, som ikke umiddelbart er økonomiske. På trods af deres nødvendighed trues disse konstant af at blive undermineret. For eksempel er produktionen afhængig af, at der findes natur, hvorfra man kan hente råstoffer, som skal blive til varer. På samme tid gør udplyndringen af naturen netop, at miljø og økosystemer er i fare for at bryde sammen.

Social reproduktion er en sådan baggrundsforhold. For at kapitalismen skal fungere, skal arbejdsstyrken opretholdes. Dette kræver en enorm mængde omsorgsarbejde både fra dag til dag: arbejderen skal have noget at spise, hvile ud i en varm seng i et rent hjem, men også fra generation til generation: Der skal produceres nye arbejdere (Laslett og Brenner, 1989). Med andre ord skal der fødes og opdrages børn. Selvom dette omsorgsarbejde er nødvendigt for kapitalismens fortsatte reproduktion, er det også nødvendigt, at det udføres så billigt som muligt for at maksimere overskuddet i produktionen. Historisk er dette arbejde primært blevet udført i familien af kvinder uden økonomisk kompensation. På trods af at staten i forbindelse med velfærdsstatens fremkomst tog over en del af omsorgsopgaverne, for eksempel i form af offentlig børnepasning samt udvidelsen og udbygningen af sygehusvæsenet, udføres langt det meste stadig i hjemmet.

At den sociale reproduktion er nødvendig for kapitalismen, betyder, at alle, selv de, som ikke er direkte involverede i produktionen som arbejdere, er indlejrede i den kapitalistiske akkumulationsproces. Dette har betydning for, hvem der kan forstås som politiske subjekter. Den klassiske marxistiske teori fokuserer på markedet betød, at man først og fremmest betragtede arbejderen i industrien som det politiske subjekt, der kunne tage kampen op mod kapitalismen i kraft af sin position: på den ene side blev arbejderen udbyttet af kapitalisten, mens kapitalisten på den anden side var afhængig af arbejderens arbejdskraft for at kunne producere. Dette gjorde, at arbejderne kunne udfordre kapitalismen, for eksempel gennem strejker. Ved at vise at kvinder – selv om de ikke var arbejdere – deltog i aktiviteter, som var nødvendige for kapitalismens opretholdelse, kunne de forstås som politiske subjekter på linje med mandlige arbejdere i kampen mod kapitalismen.

Hvor marxistiske feminister mest har fokuseret på, hvad det betyder for kvinden som politisk subjekt, følger jeg Susan Ferguson (2016), som argumenterer for, at børn og unge på samme måde kan forstås som politiske subjekter. Selvom de fleste børn i det globale nord ikke længere er en del af arbejdsstyrken, er barndommen ifølge Ferguson fortsat uløseligt forbundet med kapitalismen. For det første er børn, på trods af at de ikke arbejder, forbrugere. Børn kræver ligesom alle andre forbrug af bestemte varer for at kunne reproducere sig. For det andet er børn objekter for andres sociale reproduktive aktiviteter.

For det tredje, og vigtigere for argumentet her, er børn fremtidige arbejdere. De forventes at vokse op og siden træde ind på arbejdsmarkedet. Dette kræver, at de gennemgår en subjektiveringsproces, hvorigennem de både tilegner sig arbejdsmæssigt anvendelige evner og mere generelt indordner sig samfundets værdier om produktivitet og ansvarsfuldhed, som er nødvendige i det kapitalistiske samfund. Bortset fra familien er skolen den primære arena for social reproduktion og dermed for subjektiveringsprocessen. Her tilbringer børn de fleste af deres vågne timer, hvor de lærer praktiske og intellektuelle færdigheder og socialiserer sig med andre børn og voksne.

I nødvendigheden af den sociale reproduktion og socialiseringsprocessen findes der også et potentiale for børn som politiske subjekter, som kan udfordre den sociale reproduktion ved at nægte at deltage i den. Som jeg argumenterer for i det følgende, er det på denne måde, at børn og unge i stigende grad træder frem som klimakrisens aktive politiske subjekt, med skolestrejker som en central protestform. Inden jeg kommer dertil, redegør jeg kort for artiklens metodologiske grundlag.

Etnografi i den svenske klimabevægelse

Selvom artiklens argumenter primært er teoretiske, bygger de på etnografisk feltarbejde i den svenske klimabevægelse mellem 2021 og 2024. Jeg fulgte primært to aktivistgrupper: en lokal Fridays for Future-gruppe og en kampagnegruppe i Jordens Vänner. Jeg fulgte med til demonstrationer, til møder, offentlige arrangementer og interne arrangementer med andre grupper i klimabevægelsen, interviewede aktivisterne og analyserede tekster forfattede af grupperne. Jeg hang også ud med aktivisterne og hjalp til med praktiske opgaver som at agere demovagt på skolestrejkerne. Derudover interviewede jeg aktivister fra andre grupper og fulgte retssager mod aktivister tiltalte for civil ulydighed. Eksemplerne i denne artikel stammer fra interviews, jeg har lavet med aktivister i Fridays for Future og andre ungdomsgrupper samt de debatter, der foregik om skolestrejkerne blandt svenske politikere og i medierne. Alle navne er pseudonymer, og alle citatuddrag er oversat fra svensk til dansk af mig.

Den nye klimabevægelse og generationsretfærdighed

Unge aktivisme bliver ofte affærdiget enten som et udtryk for umoden oprørslyst eller som et led i deres politiske opdragelse. Med andre ord forstås det ofte som noget, der enten går over eller med tiden giver sig udtryk i mere passende politiske former – ikke som politiske krav, der skal tages alvorligt (Pickard og Bessant, 2018). På trods af det har unge antændt nogle af de senere års store samfundskampe såsom de protester i Chile, som ledte til en folkeafstemning om grundloven (Cariola, 2020), de store protester i Iran i kølvandet på politimordet på Jina Mahsa Amini i 2022 (BBC, 2022) og de såkaldte Gen Z-protester, hvor unge har ført an i protester mod deres regeringer (Malik, 2025; Pattison, 2025).

Da man tidligere advarede om effekterne af skadelige miljøpåvirkninger for de fremtidige generationer, var advarslerne relativt abstrakte. Nu, hvor spørgsmålet om klimakrisens konsekvenser er blevet mere akut, er disse generationer blevet konkrete

Unge har i særlig grad indtaget en central plads i klimabevægelsen. Siden 1970'erne har miljøbevægelsen haft hensynet til "fremtidige generationer" som en del af sin diskurs (Cassegård og Thörn, 2023), men med den seneste bølge af klimaaktivisme er dette blevet mere påtageligt og konkret. Da man tidligere advarede om effekterne af skadelige miljøpåvirkninger for de fremtidige generationer, var advarslerne relativt abstrakte: Man henviste til de generationer, der endnu ikke var født. Nu, hvor spørgsmålet om klimakrisens konsekvenser er blevet mere akut, er disse generationer blevet konkrete: der henvises til, at børn, som er i live nu, og som kommer til at vokse op i en verden præget af stigende temperaturer, svigtende økosystemer og ekstreme vejrhændelser, som allerede ses i dag. Dette afspejles også i bevægelsens stigende fokus på børn som billede på, hvorfor der skal gøres noget ved klimakrisen (Schack, 2024). Extinction Rebellion har for eksempel skabt grupper, der kalder sig *Rebelmødrene* og *Rebelfædrene*, som eksplicit formulerer deres aktivisme ansporet af deres rolle som forældre, der vil beskytte deres børn mod klimaforandringerne. Det er ikke kun internt i klimabevægelsen, at behovet for at beskytte børn fremhæves som det vigtigste argument for klimahandling. Vi ser det også i taler fra politikere, som når FN's generalsekretær António Guterres advarer om, at klimaforandringerne bringer verdens børns fremtid i fare (FN, 2025). Dette afspejler en generel politisk diskurs, som kendetegnes ved det, som Lee Edelman (2004) har kaldt 'reproduktiv futurisme'. At det er nødvendigt for samfundet at reproducere sig selv over tid, betyder, at meget moderne politik orienterer sig mod fremtiden gennem brugen af barnet som en retorisk figur. Ifølge Edelman anvendes barnet som det ultimative argument for en række politiske dagsordener både progressive og konservative. Forbedring af velfærdsydelser kan eksempelvis begrundes med hensynet til børn, ligesom et forbud mod abort kan argumenteres for med henvisning til børns tarv.

Børn og unge har dog ikke kun taget plads i klimabevægelsen via voksnes fokus på dem. Det skyldes i høj grad deres egen aktive tilstedeværelse i bevægelsen særligt i form af netværket Fridays for Future (FFF). I ugerne op til det svenske valg i 2018 satte den 15-årige Greta Thunberg sig uden for Riksdagen med et skilt, hvor der stod "Strejke for klimaet". Hun blev hurtigt fulgt af andre børn og unge, først i Sverige og sidenhen også i resten af verden. Hver fredag, i stedet for at tage i skole, samledes de i stedet ved centrale politiske institutioner som parlamenter og rådhus for at demonstrere for klimahandling. De begyndte også at planlægge det, som de kaldte "globale strejker", hvilket var store demonstrationer, hvor ikke kun skoleelever, men demonstranter i

alle aldre deltog. På bevægelsens højdepunkt deltog flere millioner mennesker verden over. Spørgsmålet, aktivisterne stillede gennem disse strejker, var, hvorfor de skulle gå i skole for at forberede sig på en fremtid, som de voksne var godt i gang med at gøre ubeboelig (Wahlström og Uba, 2025). De krævede, at politikerne skulle opføre sig som voksne og tage ansvar for at gøre noget ved klimakrisen. For FFF handler dette spørgsmål og krav om klimaretfærdighed og mere specifikt generationsretfærdighed (Skillington, 2019). Klimaretfærdighed belyser det uretfærdige i, at de, som kommer til at blive ramt hårdest af klimaforandringerne, er dem, som har mindst skyld i klimakrisen. Hvor det først og fremmest udgør en geografisk uretfærdighed – idet CO₂ historisk og primært er blevet udledt i det globale nord, mens konsekvenserne først har vist sig i det globale syd – er det i høj grad også en generationel uretfærdighed. Det er tidligere og ældre generationer, der har ansvaret for udledningerne, men børn og unge, som skal leve med deres konsekvenser.

Børn og unge er altså i stigende grad trådt frem som klimakrisens politiske subjekter, både som symbol og som aktive deltagere i klimabevægelsen. Klimahandling er påkrævet for at beskytte dem og deres fremtid i takt med, at de også selv stiller sig frem og kræver klimahandling. Denne dobbelthed skaber en ambivalent position for unge klimaaktivister. Når voksne fremhæver børn og unge som symbol på behovet for klimahandling, henviser de til deres uskyld i forhold til klimaforandringer og deres magtesløshed i de globale politiske processer. Det er også delvis dette, de unge aktivister selv henviser til, når de påpeger den uretfærdige fordeling af skyld for klimaforandringerne. Til gengæld låses de unge aktivister let fast i denne position, hvilket besværliggør deres politiske agens. Som Miriam Ticktin (2017) argumenterer, er uskyldighed kendetegnet ved fraværet af agens: ikke at kunne agere er det, som fritager en for ansvar og skyld. Dels har børn og unge også, som tidligere nævnt, begrænset adgang til det politiske system og ressourcer til forbrug. Begge dele komplicerer unge aktivisters mulighed for at formulere krav udover at kræve de voksnes beskyttelse. Som jeg skal vise, sætter sådanne krav opbakningen fra de voksne på spil ved at udfordre idéer om børn og unges agens og skrøbelighed. For at gøre dette vender jeg mig nu mod skolestrejkerne. Da det etnografiske feltarbejde blev udført i Sverige, må argumenterne også forstås i denne kontekst. Mange har argumenteret for, at det primært er hvide, unge klimaaktivister i det globale nord, der betragtes som uskyldige (Coughlin og Quesada, 2024). For unge aktivister i det globale syd er det mere sandsynligt, at de stemples som terrorister end uskyldige børn, blandt andet fordi de ofte står i mere direkte konflikt med staten og private fossilselskaber.

Strejkens symbolske kraft

Børn og unges klimastrejker lykkedes med at skabe stor opmærksomhed og bidrog til at sætte klimaet på den politiske dagsorden, både i en række lande, hvor det strøg til tops blandt vælgernes vigtigste valgemner (Novus, 2018), og internationalt, hvor Greta Thunberg og andre unge aktivister blev inviteret til at deltage og holde taler ved politiske topmøder (Marquardt o.a., 2023).

For mange af de unge klimaaktivister, jeg har interviewet, var det de første demonstrationer, de nogensinde havde været til, og det var ved at deltage i strejkerne, at de blev introduceret til Fridays for Future. Amanda beskrev den første klimastrejke, som hun havde været på sådan her:

”Men min første klimastrejke var faktisk tidligere end det, det var i starten af 2019, da jeg stadig boede i Wien i Østrig. Jeg tror, jeg så en plakat på min skole om den første globale strejke. Og så gik jeg på den globale strejke, og der var omkring 40.000 mennesker. Det var virkelig fedt, for det var den første demonstration, jeg nogensinde havde været til. Så det var virkelig motiverende” (Amanda, FFF).

For Amanda var klimastrejken det første møde, hun havde haft med nogen form for politisk organisering. Det overvældende antal deltagere i strejken, hun havde deltaget i, i Wien, motiverede hende til at slutte sig til FFF's organiseringsgruppe, hvor hun nu var aktiv i både den svenske gren og den internationale organisering. Her fortæller aktivisten Karin om sine oplevelser med at tage del i skolestrejkerne:

”Altså, når man er ude på gaden, det gør folk mere opmærksomme, for når jeg går ud på gaden, så kræver det så meget mere af min tid. Og jeg bryder måske ikke loven eller sådan, men jeg bruger meget af min tid. Og det bliver også god stemning. Det er sjovt at være der, og folk ser, at man har det sjovt. At vi synger, jeg råber slagord og sådan. Vi har store bannere, og når man så ser mennesker, som ikke engang har tænkt på klimaet ligesom, at de ser det, så føles det mere virkeligt. Altså, man føler, at det her er virkeligheden. Og det gør ligesom folk nysgerrige, også fordi der er tusinder af mennesker, som ser det. Og så kan det jo være sådan, for eksempel hvis man forstyrrer trafikken, det kan gøre folk vrede. Der er jo dem, som er megavrede på alle klimaaktivister, der stopper trafikken for at få opmærksomhed, men jeg tror bare, at visse personer simpelthen er for overbeviste om det, så ja, man skal faktisk ikke vise hensyn til alle” (Karin, FFF).

I dette interviewuddrag beskriver Karin sin oplevelse af at deltage i strejkerne, og den effekt hun mener, de har på andre, samt sammenhængen mellem dem. I strejkerne har de det sjovt, de larmer og forstyrrer hverdagen. Hun ser det at bruge sin tid på at gå i strejken frem for at være i skole som en måde at gøre forbipasserende opmærksomme på klimakrisen. Omvendt gør denne opmærksomhed også, at klimakrisen og protesterne for at standse den fremstår mere virkelig for hende. At nogle folk bliver vrede over de strejkendes forstyrrelse af trafikken, ser hun ikke nødvendigvis som noget negativt. På samme måde ræsonnerer Amanda:

”Og at gøre oprør, at stoppe business as usual, det er så vigtigt. For ellers kommer det bare til at fortsætte, indtil det er for sent. Så jeg tror bare, at demonstrationer og aktivisme kan påvirke ekstremt meget. Og give de

politikere, som måske vil gøre noget, en grund til at gøre det ved at vise, at der findes opbakning til det” (Amanda, FFF).

Strejkerne er for hende en måde at protestere på – med hendes egne ord at gøre oprør mod status quo. Det bliver også en måde at henvende sig til de politikere, som deler de unges bekymringer ved at vise, hvor mange de er.

Strejkerne mimer klassiske arbejdsstrejker, som har været et effektivt værktøj for arbejderbevægelsen til at få sine krav igennem. På samme måde som arbejdsstrejker standser produktionen og forstyrrer kapitalismens hverdag, har skolestrejkerne til formål at afbryde det, Amanda kalder ”business as usual”, et udtryk, som de klimaaktivister, jeg interviewede, brugte til at beskrive den fossildrevne produktion. I modsætning til arbejdsstrejker, der finder sted i produktionens sfære, udspiller skolestrejkerne sig i den sociale reproduktive sfære, som ikke direkte er koplet til produktionen. Elias König (2022) har derfor foreslået at se skolestrejkerne som en ’generationel reproduktionsstrejke’, fordi det er reproduktionen af den fremtidige arbejdskraft, som her trues.

Men hvor arbejdsstrejker har været effektive, fordi arbejdskraft er så nødvendig i den kapitalistiske produktion, at selv et relativt kort ophold – eller bare truslen herom – kan være skadelig for profitmarginalen, forholder det sig anderledes med skolestrejkerne. Selvom det er nødvendigt, at børn og unge går i skole for at sikre samfundets sociale reproduktion i fremtiden, gør det ikke for alvor nogen forskel, at de holder sig væk nogle dage om året. Men hvordan kan det så være, at skolestrejkerne alligevel lykkedes med at mobilisere så mange børn og unge og at skabe så meget opmærksomhed?

Skolestrejkerne for klimaet er ikke den første kampagne i historien, som udspiller sig i den reproduktive sfære, og som låner sprog og metoder fra arbejderkampen. *Wages for Housework* var en marxistisk-feministisk 1970’er-gruppe, hvis krav – som navnet afspejler – var løn for husarbejde. Gruppen argumenterede, i lighed med de teoretiske perspektiver jeg præsenterede tidligere, for, at eftersom kapitalismen var afhængig af det reproduktive arbejde, burde de, der udførte det – primært kvinder – aflønnes på samme måde som arbejderne i produktionen. Kathi Weeks (2011) har argumenteret for, at dette skulle ses som et utopisk snarere end et realpolitisk krav. Dette skyldes, at kravet ansås for at være umuligt at indfri i et kapitalistisk samfund, som er afhængigt af, at det reproduktive arbejde udføres med så få omkostninger som muligt. Weeks forstår i stedet kravet som et perspektiv og en provokation. Med perspektiv mener hun, at kravet skabte et nyt syn på husarbejdet ved at vise, hvordan det er en del af kapitalismens struktur, som normalt er gemt væk i hjemmet. Med provokation mener hun, at der er tale om et krav, som producerer ”subversive forpligtelser, kollektive formationer og politisk håb” (Weeks, 2011: 131, oversat af forfatter). Med andre ord fungerede kravet som en måde, hvorpå kvinder blev interPELLeret som politiske subjekter, hvilket mobiliserede dem og bidrog til at skabe en vision om et andet fremtidigt samfund.

Skolestrejkerne kan betragtes gennem en lignende linse. Som nævnt var en typisk indramning af skolestrejkerne spørgsmålet om, hvorfor børn og unge skal gå i skole, når den fremtid, de forbereder sig på, er på vej til at blive ødelagt af et klimakollaps. På den måde kan strejkerne ses som et perspektiv, der fremhæver skolegangens rolle i den sociale reproduktion. Dette udfordrer idéen om samfundets generationelle reproduktion ved at sætte spørgsmålstegn ved, hvilken slags samfund de er med til at reproducere gennem deres uddannelse: et, der gennem sin afhængighed af fossile brændstoffer er på vej til at gøre verden ubeboelig. Ovenikøbet var mange af de aktivister, jeg interviewede, blevet opmærksomme på klimakrisen gennem undervisningen i skolen, som dermed på én og samme gang advarede dem om fossilsamfundets konsekvenser og alligevel uddannede dem til at tage del i det. Når de på tidspunkter, hvor de burde være i skole, i stedet indtager gaden med bannere og larm, eksponerer de dette paradoks og viser, at de nægter at tage del i det.

At børn og unge ved at tage del i skolestrejkerne viste, at de kunne forstyrre den sociale reproduktion, betyder også, at strejkerne kan betragtes som en provokation. Skolestrejkerne har været med til at interpellere børn og unge som klimakrisens aktive politiske subjekter snarere end blot som passive figurer i den klimapolitiske diskurs. I annonceringen af strejkerne opfordres børn og unge til at møde op med begrundelsen, at det er dem, som skal leve med klimakrisens konsekvenser. Tusindvis af unge mobiliseredes til at blive en del af klimabevægelsen, hvilket også var tilfældet for Amanda. Hun og andre unge, jeg interviewede, beskrev, hvordan de var blevet opmærksomme på klimakrisen igennem skolen, deres familie eller ved at læse om det på internettet. Ella fortalte, at hun fra en tidlig alder havde været interesseret i klimaet, men i lang tid havde fokuseret på selv at leve så klimavenligt som muligt. Det ændrede sig, da hun til kunstundervisning skulle lave et kunstværk, som skulle handle om klimaet:

”Jeg havde en indkøbsvogn, og den fyldte jeg med det antal jordkloder, som jeg forbrugte [som om, der eksisterede]. Og jeg tænkte, jeg er virkelig dygtig til det her [at leve klimavenligt]. Jeg forventede mig rimeligt lave tal, men så viser det sig, at jeg forbruger, som om der findes tre jordkloder, og jeg forstod ikke, hvordan det hang sammen. Så jeg tjekkede, og det viste sig, at det meste bestod af det som opvarmede mit hus, og hvordan jeg tog mig til skole og arbejde. Og der begyndte jeg at forså, okay, der er noget alvorligt galt med, hvordan strukturen i det her samfund er bygget [...] Jeg var måske omkring 19-20 år, og der blev jeg så rimeligt revolutionær. Jeg forstod, at ting og sager må forandres. Så jeg begyndte at gå til demonstrationer. Og ja, det var vel egentlig den vej. Rimeligt hurtigt forstod jeg, at man ikke kommer særligt langt som enkeltindivid med individuelle standpunkter. Så der begyndte jeg at gå med i forskellige organisationer” (Ella, FFF).

Fra først at have set klimakrisen som noget, hun forholdt sig til gennem individuelle, klimavenlige handlinger, begyndte hun at gå til demonstrationer

og meldte sig senere ind i forskellige klimaorganisationer for i stedet at være med til at forandre samfundets strukturer. Hvor mange unge ofte havde følt sig alene, magtesløse og urolige over klimaforandringerne, kunne de ved at deltage i strejkerne veksle dette til fælles protester. Strejkerne skabte også længerevarende politiske forpligtelser for disse unge, som efter at have deltaget i protester gik med i FFF's organiseringsgruppe eller blev aktive i klimabevægelsen på andre måder.

Forstyrrelser af den sociale reproduktion og udfordringer af de herskende idéer om børn og unges agens har været karakteristiske for unge aktivister i den nyeste bølge af klimabevægelsen. Andy Lautrup (2022) argumenterer for, at unge klimaaktivister i Norge udfordrer idéen om "det gode liv", som baserer sig på en velfærdsstat bygget på oliepenge og afviser diskursen om 'reproduktiv futurisme' ved at så tvivl om, hvorvidt de selv vil have børn i sådan et samfund. Frida Buhre (2023) viser, at unge klimaaktivister udfordrer voksnes ideer om børns politiske agens gennem deres visuelle selvrepræsentation på sociale medier, hvor de fremstiller sig selv som ansvarstagende og aktive politiske subjekter, der både kan organisere demonstrationer og affaldsindsamling.

Sådanne eksempler demonstrerer også, at forestillinger om børns uskyldighed ikke er skrevet i sten. Børn – og i særlig grad unge – ses ikke bare som dem, der skal videreføre samfundet, men også som en fare for samfundets reproduktion, idet der altid eksisterer en risiko for, at socialiseringen mislykkes (Ahmed, 2014; Schack, 2024). Ideen om børn som uskyldige objekter for bestemt politik kan derfor hurtigt slå over i en forståelse af unge som en trussel mod samfundet (Wang, 2021/2018). Det kan man blandt andet se på den måde, unge ofte har været genstand for 'moralpanik' igennem historien, som Stanley Cohen (1972) har argumenteret for. 'Moralpanik', i Cohens definition, skal forstås som kollektiv panik omkring en social gruppe eller en bestemt type af opførelse, da den opfattes som en trussel mod normer og traditioner eller lov og orden. Ifølge Cohen skabes 'moralpanik' i høj grad gennem medierne. Uanset om det er et reelt problem eller ej, fremstilles de unges handlinger som et socialt problem, der kræver indgriben. Selvom Cohen i sin analyse fokuserer på unge fra arbejderklassen, kan man på lignende vis iagttage, hvordan diskursen om børn og unge som uskyldige ofre for klimakrisen er blevet forvandlet til en diskurs om farlige unge klimaaktivister. Frida Broberg (2024) viser i en analyse af den danske mediedækning af Thunberg, at hun på grund af sin vrede mistede sin status som et uskyldigt barn for at i stedet blive fremstillet som et umuligt barn.

De første skolestrejker blev dog i vid udstrækning positivt modtaget. Strejkerne lykkedes med det, Amanda og Karin ønskede. Der blev skabt stor opmærksomhed omkring klimaforandringerne, og det lykkedes også aktivisterne at påvirke de politikere, som havde nogle ambitioner i forhold til klimapolitikken. Flere prominente politikere udtalte sig positivt om strejkerne, ikke mindst den daværende svenske statsminister Stefan Löfven som i EU-Parlamentet opfordrede til at "lytte til Greta Thunberg" (Omni, 2019). Jeg vil i

artiklens sidste del diskutere, på hvilken måde støtten fra disse politikere viste sig at være et tveægget sværd.

Strejkens dilemmaer

Som Buhre argumenterer for, demonstrerer unge klimaaktivister blandt andet deres politiske agens ved at fremstille sig selv som ansvarstagende. Ved at ofre deres skoledag for i stedet at gøre opmærksom på klimakrisen viser de deres bekymring over klimaforandringernes konsekvenser. Lieberkind og Thomar (2022) har gennem interviews med unge aktivister i Danmark vist, at denne form for ansvarstagen er en generationstypisk tilgang til aktivisme, som adskiller sig fra tidligere generationers mere konfrontative tilgang. Denne ansvarstagen havde både fordele og ulemper. I mange tilfælde udtalte svenske politikere støtte til og beundring for de unge klimaaktivister. På den ene side demonstrerede dette, at de lykkedes med at skabe positiv opmærksomhed om klimaspørgsmålet, og at deres krav blev opfattet som legitime, hvilket pegede på muligheder for forandringer i klimapolitikken. På den anden side var formålet med strejkerne at kritisere magthaverne for ikke at tage ansvar og udforme klimapolitikken i overensstemmelse med videnskaben om klimaforandringerne (FFF, udateret). En aktivist i den FFF-gruppe, jeg fulgte, kaldte politikernes ros til aktivisterne for greenwashing. Hun forklarede for mig, at politikerne ved at rose de unge kunne fremstå som klimavenlige. Dette kan ses som et forsøg på at neutralisere aktivisternes protester og fastholde dem som symboler på klimakrisen snarere end politiske subjekter, der kan udgøre en trussel mod samfundet (se også Schack, 2024).

➤ **En aktivist i den FFF-gruppe, jeg fulgte, kaldte politikernes ros til aktivisterne for greenwashing. Hun forklarede for mig, at politikerne ved at rose de unge kunne fremstå som klimavenlige**

I FFF-gruppen, jeg fulgte, havde aktivisterne selv svært ved at finde balancen mellem det ansvarstagende og det konfronterende. Til forskel fra de første strejker, som løb af stablen i 2018 og 2019 og foregik i skoletiden, besluttede aktivisterne sig efterfølgende for at afholde strejkerne efter skoletid. Aktivisterne forklarede, at det var et dilemma, de havde diskuteret meget. På den ene side er det sandsynligt, at der kommer flere til demonstrationerne, hvis den ligger senere på dagen, særligt efter at strejkerne havde mistet nyhedens interesse. På den anden side bliver demonstrationerne reelt ikke en strejke, hvis de ikke foregår på tidspunkter, hvor deltagerne burde være i skole. Selvom selve demonstrationsspektaklet blev større, blandt andet fordi voksne kunne deltage efter arbejdet, var der ikke længere tale om skolestrejke.

På den måde mistede strejkerne en del af potentialet som perspektiv og provokation, eftersom de i stigende grad kom til at ligne andre demonstrationer. Efter covid-19 havde tvunget FFF til at indstille klimastrejkerne midlertidigt,

lykkedes det ikke demonstranterne efterfølgende at opnå samme deltagerantal som før pandemiens udbrud (Schack og Wahlström, 2025). Det foranledigede FFF til at gentænke strejkerne. I et interview fortalte aktivisten Daniel, at aktivister fra FFF havde været i kontakt med en af Sveriges største fagforeninger med henblik på at få dem til at gå med i en strejke. Ifølge Daniel var det vigtigt at få opbakning til klimakampen fra fagbevægelsen:

”Det er organisationer, som har eksisteret i lang tid, afhængig af hvilke de er. Og en af deres største styrker er, at de kan strejke. Men historisk set har de ikke gjort det for klimaforandringer, men man kan forbinde arbejdsrettigheder og arbejdsforhold og sådan noget med klimaet. Så kan man få mange flere med, dels fordi der er virkelig mange personer, som ikke går ud i [klima]strejke normalt, fordi de arbejder. Og så også fordi det i det tilfælde skulle være en strejke, som er en rigtig strejke fra arbejdet. Så kommer det også til at mærkes på en anden måde, end når det er en masse børn, som gør det. Det kommer til at være et større momentum for begge organisationer” (Daniel, FFF).

I Daniels overvejelser tegner han her en skillelinje mellem skolestrejker og det, han kalder ”rigtige” strejker. For ham var klimastrejkernes næste skridt at udvikle sig til egentlige strejker, hvilket han mente også var i fagforeningernes interesse, eftersom arbejdsforhold kan kobles sammen med klimakampen på flere måder. Fra et analytisk perspektiv kan man tilføje at skolestrejkerne ikke længere kun udgjorde en symbolsk trussel mod samfundets sociale reproduktion, men også en reel trussel mod produktionen.

I løbet af mit feltarbejde lykkedes det dog ikke aktivisterne at få fagforeningen til at gå med i strejken. Daniel fortalte mig, at det ifølge de fagforeningsrepræsentanter, de havde talt med, handlede det om den måde, strejker var regulerede på. For at de kunne gå med i en klimastrejke, måtte de fremsætte klimakrav i forhandlinger mellem arbejdsgivere og fagforeninger, hvilket skulle føre til en konflikt og i sidste ende resultere i en strejke. Det så repræsentanterne på det tidspunkt ikke som en mulighed. Dette betyder dog ikke, at et samarbejde mellem klima- og fagbevægelsen er utænkeligt. Palæstinabevægelsen har demonstreret, at fagbevægelsen også kan tage del i kampe, som ikke direkte handler om deres vilkår eller forhandlinger (Kassam, 2025).

I andre geografiske kontekster har man set eksempler på vellykkede samarbejder mellem klimaaktivister og arbejdere. På trods af kortsigtede interessemodsigelser mellem de to grupper, for eksempel fordi den grønne omstilling af industrien kan medføre tab af visse jobs, er der på længere sigt mere, der forener deres interesser end adskiller dem. Den fremtid, unge klimaaktivister kæmper for at redde, er også nødvendig for, at der fortsat overhovedet kan findes arbejdspladser. Stefania Barca (2024) argumenterer for, at dele af arbejderbevægelsen igennem historien har været involveret i kampe for at beskytte miljøet og klimaet. Sådanne kampe har for det meste ikke taget form af strejker. For at tage et nutidigt eksempel har arbejderne på en fabrik uden

for Firenze, som plejede at producere dele til benzinbiler, men lukkede under coronapandemien, besat fabrikken med støtte fra unge klimaaktivister fra FFF for at omlægge den til en kooperativ cykelfabrik (Chironi og Nulman, under udarbejdelse). I stedet for at mødes i spektakulære demonstrationer, er det i det nære reproduktive arbejde med at opretholde besættelsen af fabrikken for at muliggøre klimaomstilling, at de unge klimaaktivister og arbejderne føres sammen. Her forenes det reproduktive og det produktive på en konkret snarere end symbolsk måde. Forsøg på fremtidigt samarbejde kan inspireres af sådanne eksempler.

Reproduktionsstrejker og fremtidige alliancer

Klimaforandringerne kendetegnes ved deres tidslige forskydning. Konsekvensen af CO₂-udslip i dag viser sig først i fremtiden. Dette har ført til, at generationsretfærdighed er blevet et centralt krav i klimabevægelsen, hvor børn og unge træder frem som klimakrisens politiske subjekter. Selvom unge klimaaktivister har engageret sig i et væld af forskellige aktionsformer, har en vigtig aktionsform været skolestrejken. I denne artikel har jeg undersøgt, hvordan vi kan forstå denne form for aktivisme.

Ved at pege på børn og unges rolle i kapitalismens sociale reproduktion har jeg med Weeks (2011) argumenteret for at forstå strejkerne som et perspektiv og en provokation. Jeg har argumenteret for, at strejkerne forklarer børn og unges rolle i det kapitalistiske samfunds sociale reproduktion. Kapitalismen er afhængig af sin evne til at reproducere sig selv fra dag til dag og – hvilket er centralt for mit argument i denne artikel – fra generation til generation. Reproduktionen foregår både i familien, hvor de fleste børn opdrages, men også i skolen, hvor de uddannes til at blive produktive samfundsborgere. Denne reproduktion er imidlertid truet af klimaforandringer: Fremtiden for børn og unge – de kommende arbejdere – er usikker og ustabil. Ligeledes er de naturressourcer, som den kapitalistiske produktion er afhængig af, i gang med at blive udtømt. På samme tid er det denne produktion, der forårsager klimaforandringerne.

Spørgsmålet om, hvorfor man skal gå i skole for at forberede sig på en fremtid, som er i gang med at blive ødelagt, var centralt for forståelsen af strejkerne. At strejke fra skolen kan på den måde ses som en – primært symbolsk – afvisning af at deltage i reproduktionen af et katastrofalt socialt system. Jeg har argumenteret for, at strejkerne også kan ses som en provokation, idet de er med til at interpellere børn og unge som politiske subjekter. Dette sker på en anden måde end den subjektposition, børn og unge typisk tildeles, som er formet af en diskurs om 'reproduktiv futurisme', det vil sige den absolutte nødvendighed af reproduktion, samt idéer om børn og unge som uskyldige og i behov af beskyttelse af klimaforandringerne. Ved at organisere sig kollektivt i strejkerne udfordrer de unge aktivister denne subjektposition og insisterer i stedet for på deres egen politiske agens.

Siden coronapandemien er det ikke lykkedes at mobilisere lige så mange deltagere til klimastrejkerne som før, og unge klimaaktivister har i stedet anvendt mere af deres tid på andre aktivistiske strategier. Jeg har argumenteret for, at dette ikke kun skyldes covid-19, men også at der med strejkerne opstod et dilemma for aktivisterne. Samtidigt med at de udfordrede politikernes håndtering af klimakrisen og nægtede at tage del i det fossilafhængige samfunds sociale reproduktion, fremstod de som ansvarstagende, fornuftige unge mennesker. På den måde blev den trussel, strejkerne udgjorde, i nogen grad neutraliseret. Jeg har vist, hvordan de unge klimaaktivister har forsøgt, men ikke lykkedes med, at udvide strejkerne ved at få fagforeninger til at tilslutte sig dem. Dette betyder ikke, at klimakampsalliancer mellem unge, der befinder sig i den sociale reproduktive sfære og arbejdere, der befinder sig i den produktive, er utænkelige. Jeg har dog peget på, at sådanne alliancer snarere finder sted i andre former end strejker, og foreslået, at man kan tage ved lære af sådanne eksempler.

Referencer

- Ahmed, Sara (2014), *Willful Subjects*, Durham: Duke University Press.
- Barca, Stefania (2024), *Workers of the Earth*, London: Pluto Press.
- BBC (2022), "BBC identifies young people killed in Iran's protests." 14. oktober, skrevet af Kayvan Hosseini, Shayan Sardarizadeh og Nooshin Khavarzamin. www.bbc.com/news/world-middle-east-63242100.
- Broberg, Frida Hviid (2024), "Hvor vover hun! Vrede og autisme i mediedækningen af Greta Thunberg", *Kvinder Køn og Forskning*, 37(2): 149-63.
- Buhre, Frida (2023), "Child Figurations in Youth Climate Justice Activism: The Visual Rhetoric of the Fridays for Future on Instagram", i Bengt Sandin, Jonathan Josefsson, Karl Hanson, og Sarada Balagopalan, red., *The Politics of Children's Rights and Representation*, Cham: Springer International Publishing, pp. 251-74.
- Cariola, Maria (2020), "Fragmenter af det chilenske oprør," i *Vi er mange #1: Optøjer*.
- Cassegård, Carl og Håkan Thörn (2023), *I apokalypsens skugga. Miljörelser och industrikapitalism 1870-2020*, Göteborg: Daidalos.
- Chironi, Daniela og Eugene Nulman (under udarbejdelse), "Grassroots alliances between workers and environmentalists: Italy's GKN for Future as an exemplary case", *Environmental Politics*.
- Cohen, Stanley (1972), *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*, London: Routledge.
- Coughlin, Jenna og Ana Paulina Morera Quesada (2024), "The Other Greta Effect (OGE): Recognizing Youth Climate Activists Beyond Thunberg," *Kvinder, Køn & Forskning* 37(2): 49-63.
- Dalla Costa, Mariarosa og Selma James (1975), *The Power of Women and the Subversion of the Community*, Bristol: Falling Wall Press Ltd.
- De Moor, Joost, Katrin Uba, Mattias Wahlström, Magnus Wennerhag og Michiel De Vydt, red. (2020), *Protest for a Future II: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays For Future Climate Protests on 20-27 September, 2019, in 19 Cities Around the World*, <https://gup.ub.gu.se/file/207863>.
- Edelman, Lee (2004), *No Future: Queer Theory and the Death Drive*, Durham: Duke University Press.
- Ferguson, Susan (2017), "Children, Childhood and Capitalism: A Social Reproduction Perspective" i T. Bhatnacharya, red., *Social Reproduction Theory*, London: Pluto Press, pp. 112-30.
- FN (2025), "Secretary-General's message on World's Children's Day", 20. november, www.un.org/sg/en/content/sg/statements/2025-11-20/secretary-generals-message-world-childrens-day.
- Fraser, Nancy (2022), *Cannibal Capitalism: How Our System Is Devouring Democracy, Care, and the Planet - and What We Can Do about It*, London: Verso.
- Fridays for Future (udateret), "About us", <https://fridaysforfuture.se/en/about-us/>.
- Kassam, Ashifa (2025), "Disruptions across Italy as tens of thousands protest against Gaza war", *The Guardian*, 22. september, www.theguardian.com/world/2025/sep/22/disruption-across-italy-as-tens-of-thousands-protest-against-gaza-war.
- König, Elias (2022), "Striking Fossil Capital: Towards a Theory of the Climate Strike", *Socialism and Democracy*, 36(1-2): 216-43.

- Laslett, Barbara og Johanna Brenner (1989), "Gender and Social Reproduction: Historical Perspectives", *Annual Review of Sociology* 15(1): 381–404.
- Lautrup, Andy (2022), *Generation carbon: loss, goodness and youth climate activism in Norway's oil capital*, ph.d.-afhandling, IT-Universitetet i København.
- Lieberkind, Jonas, og Laura Pérez Thormar (2022), "Pragmatisk, ydmyg og engageret – et nyt politisk subjekt", *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning* 3(1): 78–95.
- Malik, Nesrine (2025), "From Kenya to Madagascar, the African countries struggling to escape old politics", *The Guardian*, 12. november, www.theguardian.com/news/2025/nov/12/from-kenya-to-madagascar-the-african-countries-struggling-to-escape-old-politics
- Malm, Andreas og Wim Carton (2024), *Overshoot: How the World Surrendered to Climate Breakdown*, London: Verso.
- Marquardt, Jens, Eva Lövbrand og Frida Buhre (2024), "The Politics of Youth Representation at Climate Change Conferences: Who Speaks, Who Is Spoken of, and Who Listens?", *Global Environmental Politics* 24(2): 19–45.
- Novus (2018), "Klimatfrågan allt viktigare i valrörelsen", 10. august, <https://novus.se/nyheter/2018/08/klimat-fragan-allt-viktigare-i-valrorelsen/>.
- Omni (2019), "Löfven till EU-parlamentet: 'Vi måste lyssna på Greta'", 3. april, <https://omni.se/lofven-till-eu-parlamentet-vi-maste-lyssna-pagreta/a/kJ0GPK>.
- Out of the Woods (2025), "Fremtiden er ren barnemad", i Tobias Dias og Kristoffer Balslev Willert, red., *En anden økologi: antikapitalistisk håndbog*, Aarhus: Antipyrene, pp. 119–30.
- Pattison, Pete (2025), "'This is our revolution. It's our turn now': Nepal's 'gen Z protesters' speak out against corruption", *The Guardian*, 10. september, www.theguardian.com/world/2025/sep/10/nepal-gen-z-protests-corruption.
- Pickard, Sarah og Judith Bessant, (2018), *Young People Re-Generating Politics in Times of Crises*, Cham: Springer International Publishing.
- Schack, Lotte (2024), "Climate Subjectivity: Youth, Innocence, and Willfulness in the Swedish Climate Movement", *Mobilization: An International Quarterly*, 29(2): 229–44.
- Schack, Lotte og Mattias Wahlström (2025), "Pandemic Possibilities: The Corona Crisis as Perceived Opportunity and Threat for Climate Activists", i Sabine von Mering, Alexandre Da Silva Faustino, Ann Ward, Wendy Steele og Mariana Arjona Soberón, red., *The Routledge Handbook of Grassroots Climate Activism*, London: Routledge, pp. 241–55.
- Skillington, Tracey (2019), *Climate Change and Intergenerational Justice*. London: Routledge.
- Ticktin, Miriam (2017), "A World without Innocence." *American Ethnologist*, 44(4): 577–90.
- Wahlström, Mattias og Katrin Uba (2025), "Greta Thunberg and the Climate Strike Movement", i David Snow, Doug McAdam og Dana Moss, red., *Contemporary Social Movements: Historical and Descriptive Accounts*, Hoboken: Wiley-Blackwell, pp. 87–92.
- Wang, Jackie (2021/2018), *Fængselskapitalisme*, oversat af Nanna Dahler og Jonas Eika, København: OVO press.
- Weeks, Kathi (2011), *The Problem with Work: Feminism, Marxism, Antiwork Politics, and Postwork Imaginaries*, Durham: Duke University Press.